

Otázka reparační terapie homosexuálů

reakce na článek Tomáše Bílka z www.christnet.cz
<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=3792>

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D. 2011

provizorní text - nešířit! www.klimes.us

Když jsem se před lety dostal do diskuse s prof. Weissem (http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/reakce_weiss.htm), nechápal jsem zprvu, proč je tolik povyku kvůli vcelku triviální myšlence, totiž že by část homosexuální populace mohla vznikat ne geneticky, ale traumatem během nějakého kritického období v dětství - zneužitím, znásilněním či těžkou citovou deprivací. Posléze mi došlo, že tato averze je obrannou reakcí na laickou úvahu - když něco vzniklo během života, tak to přeci půjde opravit pomocí psychoterapie, tzv. reparační terapie. Taková souvislost samozřejmě neexistuje.

Pokud někomu přejede nohy parní válec, tak toto trauma též není genetického původu, přesto to není reparační. Na druhou stranu máme mnoho genetických poruch, které můžeme léčit, ač jsou vrozené. Tedy otázka původu homosexuality souvisí jen velmi volně s otázkou její případné léčby.

Ve zmíněné diskusi jsem obhajoval názor, za kterým si do dneška stojím: Zneužití v kritickém v nějakém období v dětství či těžká citová deprivace může rezultovat v homosexuální orientaci. Možná to někdo označí za nepravou či jinak atypickou homosexualitu. Budiž. S tím nemám problém. Pro mě je směrodatné, do koho se tito lidé zamilovávají a s kým žijí.

Například znám dívku, která do svých šesti let byla opakovaně v znásilněna v dětském domově sedmnáctiletým klukem. Ta se dnes zamilovává do dívek, chce být klukem, protože ti to mají jednodušší atd. Těžko dokáži sám sebe přesvědčit, že by tento konfliktní vztah k mužům i homosexuální orientaci měla i bez tohoto traumatu. Navíc to není jediný případ, co jsem viděl. Ve zmíněné debatě jsem uvedl jeden výzkum, který dokládá mnohonásobně vyšší procento zneužití u homosexuálů než u heterosexuálů. To též není náhoda. Každopádně toto je moje trvalé přesvědčení.

Na druhé straně jsem stejně přesvědčen, že pokud "parní válec" drtil zmíněné dívce psychiku pár let, tak asi nebude možné nějakou reparační terapií dát její mysl do předpokládaného původního stavu. K reparační terapii jsem tedy hodně skeptický právě proto, že si klade nerealistické cíle. Ano zázraky se dějí, ale od toho jsou to zázraky, že se dějí v méně než v jednom procentu případů. S tím nemůžeme v psychologické praxi operovat.

Když Tomáš Bílek ve svém článku (<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=3792>) si klade otázku, že se ex-gay hnutí rozpadá a nevíme proč. Já bych řekl, že víme proč. V církevní terminologii by se to dalo nazvat opovázlivé spoléhání na Boží pomoc či milost. Civilně řečeno - ex-gay hnutí si klade nerealistické cíle. Při jakékoli terapii, nejen při terapii homosexuálů, je třeba si klást otázku, co je v našich silách a co ne. Myslím, že by se letniční hnutí zmiňované Tomášem Bílkem dostalo ke stejným výsledkům, i kdyby takto zkoušelo pomocí Boží milosti vyléčit třeba nemocné dětskou obrnou. Nechápu, proč by Bůh měl více pomocí zázraků léčit homosexualitu než dětskou obrnu či maniodepresivitu? Proč tedy nemáme analogicky jako ex-gay též hnutí ex-obrna či ex-deprese? Řečeno prostě - páč z toho sexu tak trochu blbneme.

Na okraj ve své knize Psycholog a jeho svědectví o Kristu (<http://kristus.klimes.us>) jsem rozebíral, jak se Ježíš sám přesvědčil, že cesta zázraků je k ničemu, že zázraky lidem nepomáhají přiblížit se k Bohu. Proto na zázraky rezignoval. Účinnější se ukázala cesta kříže. Já vím, zní to strašně. Můžeme se jen ptát, proč to tak je - pro naši blbost, nebo hříšnost, nebo pro obojí? Každopádně cesta zázraků není cesta vzkříšeného Krista. Proto taky asi nefunguje víra v zázraky Ex-gay komunity.

Příklad reálných očekávání

Nedávno se na mě obrátila žena, která zjistila, že její muž, se kterým má několik dětí, je homosexuál. Hovořil jsem nejprve s ní, pak s oběma a snažil jsem se ten pár udržet pohromadě právě kvůli těm dětem. Děti mají tátu rády. On se rozvádět nechce. Ba dokonce - a to mě překvapilo - tvrdí, že do ženy byl kdysi zamilován, i když jinak vykazuje klasické známky homosexuála, který to má od nejranějšího dětství, tedy řekl bych geneticky. Ona ho má skutečně ráda.

Za realistické jsem v tomto případě považoval tyto cíle:

- a) zachovat fungující rodinu alespoň do zletilosti dětí
- b) zachovat funkční vztah
- c) pokud to půjde zachovat sexuální život

Vezměme to od konce. Sexuální život byl nic moc, ale byl, dokud žena neodhalila, že ví o jeho sexuální orientaci. Zde jsem ženě od začátku doporučoval, aby neodhalovala muži, že ví o jeho homosexuální nevěře. Nevydržela to a stejně jako u heterosexuálů, i zde provalení nevěry (a homosexuální orientace) vedlo k tomu, že muž s ní přestal spát úplně a tato praxe se neobnovila. Ne "zatloukat zatloukat zatloukat", ale "nezjišťovat a neodhalovat" se v praxi vyplácí.

Z etologie víme, že u dlouho frustrovaného jedince dochází se **snížení prahu spouštěcích podnětů**. Václav Pouska (1998) cituje Wallace Craiga, který "pozoroval, jak sameček hrdličky, izolovaný od ostatních hrdliček, provádí po určité době namlouvací pohyby i před samičí holuba domácího, které si dříve nevšimal, po ještě delší době si namlouvá pěst, která se před ním drží, ještě později zaměřuje své namlouvací úkony do rohu prázdné klece. Skoro všechna mezidruhová křížení prováděná chovateli zvířat se zakládají na tom, že delší izolace od příslušníků vlastního druhu, tj. odstranění adekvátních podnětových situací, zvyšuje pářící pohotovost zvířat."

Díky stejnému mechanismu se dokáže vdát většina zprvu neprovdatelných dívek - sníží své nároky. Podobně nadržení psi skákají na polštář či naše stehno, ač by jinak dali přednost feně. Normální heterosexuální chlapi ve vězení souloží se sebou navzájem. Znamé je i přísloví "hlad je nejlepší kuchař". To vše zahrnuje etologický termín: "snížení prahu spouštěcích podnětů".

Jinými slovy pokud oba partneři nebudou mít milence a budou se přiměřeně frustrovat, mohou svou sexuální apetenci takto přeměrovat jeden na druhého, i když biologicky si jaksi nejsou souzeni. To je jen otázkou, jestli budou chtít a jestli na to budou dostatečně motivováni. Žena zde byla ochotná nemít milence, ale muž si své milence podržel. To není otázka orientace, ale ochoty abstinovat. Popisovaný jev snížení prahu spouštěcích podnětů zkrátka nefunguje bez sexuální abstinence. Prostě hlad je nejlepší kuchař, ale hladovět se pochopitelně nikomu nechce. K tomu se člověk musí přesvědčovat v zájmu nějaké společné vize, zde například zachování rodiny pro děti. Na základě stejného mechanismu je možno očekávat od pedofilů, že pomocí abstinence přeměrují svou touhu z dětí na dospělou ženu, ale to je jiná otázka.

Dobrá, na sexuální život žena dokázala rezignovat, ale co ve vztahu chybělo nejvíc, nebylo sexuální štěstí, ale prachobyčejná úcta. Vždy připomínám párům, že vztah stojí na třech nožičkách: "Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost." Dobrá, když padla věrnost a láska, tak stále zbývá úcta. Na jedné noze se stát dá, ale levitovat neumí nikdo. Hlavní cíl terapie tedy byl - chovejte se k sobě s úctou. Chovejte se k sobě lépe, než se chováte k cizím lidem, například ke Klimešovi. Zde jsme však narazili na něco, co zřejmě moc nesouviselo s homosexualitou. Tou byly rozlady muže. Po většinu času seděl zpruzený v křesle a tupě zíral do bedny. Odpovídal zapškle, utrhoval se na ženu, řval na děti. Občas měl záchvat lásky, tak se snažil, ale pak zase upadl do svých stavů. Toto bylo mnohem vážnějším problémem než celá homosexualita. Tady by dotyční potřebovali spíš ex-deprese než ex-gay komunitu. Jak naučit ženu, že ho má nechat v klidu, když není na příjmu a užívat si jeho hezkých chvil? I toto vyžaduje od obou partnerů notnou dávku sebezapření a sám nevím, jak to dopadne.

Na rozdíl od sexuality si zde myslím, že by to dokázali, kdyby se trochu snažili, protože on se dokázal chovat na úrovni v práci či na veřejnosti. Nebyl žádný důvod, proč by to neuměl doma, pokud by se přiměřeně přemáhal. S tím souvisel i první bod - zachovat dětem domov alespoň do dospělosti. Doporučení znělo, na každý volný den někdo z rodičů naplánuje jednu společnou akci v trvání dvou hodin a druhý bude přiměřeně vstřícně reagovat. Nic víc. Bohužel i zde byl problém ne v homosexualitě, ale v ochotě dodržet tuto vzájemnou dohodu. Ochota dodržovat dohody opět souvisí spíš s charakterem a morálkou než se sexuální orientací. Když už muž chce zachovat manželství a rodinu, tak by jí měl poskytovat jistý servis.

Vztah zatím trvá. Nedělám si žádné velké iluze o jeho stabilitě. Každopádně chtěl jsem ukázat, že reálná očekávání jsou často velmi minimalistická a že problémy jsou většinou jinde než v pouhé sexuální orientaci. Tedy na místě je očekávat spíše podpurnou než reparační terapii s cílem zachovat funkčnost vztahu, která může být dle mého názoru uspokojivá, ale stojí pochopitelně víc námahy než u přirozeně heterosexuálních vztahů.

Homosexualita jako postižení a otázka "povinného" vyjití

Mezinárodní zdravotnická organizace by ráda považovala homosexualitu za normální, ale to z ní bohužel nesejme pel postižení. Postižení je totiž taková vlastnost, kterou by prakticky nikdo neměnil. Těžko najdeme heterosexuála, který by řekl: "Celé dětství jsem chtěl být homosexuálem (být slepý nebo mít dětskou obrnu), ale nikdy se mi to nesplnilo." I většina homosexuálů v dospívání těžko akceptovala identitu, o kterou zjevně nestojí ani ti, kteří jsou vůči nim naprosto tolerantní.

Po coming out, po vyjití a zveřejnění své identity, homosexuálové špatně tolerují ty homosexuály, kteří svou orientaci "ještě" skrývají a nechtějí ji zveřejnit. Osobně si myslím, že cílem podpůrné terapie v rámci církve by mohla být třeba podpora těch, kteří nechtějí vyjít se svou orientací, ale přesto je na ně vyvíjen nepřiměřený nátlak až štvance pod praporem podle mého názoru marného boje proti homofobním předsudkům.

Dále je potřebná pomoc těm homosexuálům, kteří nevědí, jak se zachovat či zda i přes tuto většinou nereparatelnou odchylku mít, nemít rodinu? Jak vést sex se ženou, i když přetrvávají homosexuální fantazie a zamilování? Jak si vybrat přiměřeně vhodnou partnerku mezi ženami, když jsem na muže? Mám jí to říci, že jsem gay? Jak odejít z gay komunity, aniž by mě všichni seřvali? A tak dále. Existuje celá řada v homosexuální komunitě tabuizovaných témat. Nejvíc ostrakizovaní totiž nejsou homosexuálové, ale nejméně podpory mají homosexuálové, kteří chtějí skrývat svou homosexuální orientaci a žít v normální rodině, neboť ti jsou pod dvojí palbou, a tak jsou na všechno sami.

Legitimita "reparativní" terapie

Osobně si myslím, že se o reparativní terapii může psycholog pokusit, pokud o to klient žádá, ale je třeba ho upozornit na zjevné limity takových snah. Nostalgické vzpomínky na první homosexuální lásku pochopitelně nejdou reparovat. Mimovolní občasná homosexuální zamilování bude asi mít po celý život. O heterosexuální vztah se může pokusit, ale bude to pro něj znamenat tak trochu stát na špičkách, tzn. nepřírozené chování. Asi jako akrobat dokáže chodit elegantně po rukou, ale vlastní mu to není.

Samozřejmě celá liberální škola bude křičet: "Proč by se měl znásilňovat v heterosexuálním vztahu, když může mít hezký přirozený homosexuální vztah jinde?" Ano, to je ta hlavní otázka, kterou si musí dotyčný člověk zodpovědět. Ale jsou nejrůznější, nejen nábožensky motivované situace, kdy si na tuto otázku odpoví kladně - od politické kariéry, přes původní rodinu, až po touhu po vlastní rodině. Ne každý chce být Don Quijot v boji proti předsudkům. V takových případech by mu psycholog neměl stát v cestě, ale především by mu měl pomoci, aby své postižení dokázal unést či kompenzovat bez zbytečných útrap. Samozřejmě i zde platí zásada Hippokratova: "Především neškodím!" Tedy neměl by se psycholog pouštět to metod, které dotyčného traumatizují, udržují v pocitech viny či v nereálných nadějích.

Snažit se léčit či přesněji kompenzovat homosexualitu je legitimní, ale je třeba respektovat přirozené limity takového počínání. Ano, i přejeté nohy kompenzujeme, ale i to má své zjevné limity.

Konec ex-gay hnutí?

O léčbě homosexuality pohledem charismatického křesťana
28.12.2011 Tomáš Bílek

Předem krátké vysvětlení: většině českých čtenářů pojem „ex-gay hnutí“ asi mnoho neříká. Jde totiž o masový fenomén spíše v americkém křesťanském prostředí (převážně evangelikálním) než v prostředí evropském. Podobně jako například kreacionisté i ex-gayové jsou něčím, co Evropa příliš nezná. V Americe však každý ví, o čem jde. Ex-gay koncept je uceleným učením, které hlásá, že Božím záměrem pro homosexuály je jejich úplné uzdravení skrze Kristův kříž a vzkříšení. A tudíž „dozrání“ či „narovnání“ jejich sexuální orientace do pravé, autentické plnosti. Koncept tedy zřejmě konzistentní s letničně-charismatickou teologií. Teologií, která hlásá, že Bůh uzdravuje nemocné i dnes – tak jako v dobách apoštolů.

Sám se k charismatickému křesťanství hlásím. Proto s rozpaky a nemalým zklamáním sleduji turbulence, které mezinárodní hnutí ex-gayů poslední léta provází. Řada vedoucích i celých komunit (zmíním nejznámější – Love In Action a Courage) se léta potýkala s frustrujícími výsledky. Ostatně sám Alan Chambers, současný ředitel Exodus International, vlajkové lodi světového ex-gay hnutí, nedávno (mimo záznam) uvedl: „Chtěl bych zdůraznit, že proces vnitřní proměny většiny homosexuálů nezahrnuje samotnou změnu sexuální orientace. Vlastně jsem nikdy nepotkal člověka, který by zakusil jednoznačnou proměnu homosexuálních reakcí na reakce heterosexuální.“

A v podstatě tím nechtěně potvrzuje slova Americké psychiatrické asociace, která považuje téma uzdravení z homosexuality (v souladu s relevantním vědeckým konsensem) za pavědecké a škodlivé. Jinými slovy, v současné době v uzdravení z homosexuality věří málokdo. Tedy alespoň z těch, kteří břemeno služby gayům na sebe vzali a vědí tedy, o čem mluví.

Jak je to možné? Opravdu je to s naší vírou tak špatné? Nebo se mýlí celé charismatické hnutí, a zázraky opravdu ustaly s prvním stoletím po Kristu (jak argumentuje tradiční část církve)? Nebo mají pravdu ti, co tvrdí, že homosexualita není nemoc? A tedy se na ni vlastně nemůže vztahovat zaslíbení, že „naše nemoci na sebe vzal (rozuměj: Ježíš)“ (Iz 53,4)? A že tedy homosexualita je spíše jakousi integrální osobnostní součástí, která je legitimní alternativou v rámci lidské přirozenosti (což je argument obhájců legitimacy homosexuálních svazků)?

Ne, to nejsou řečnické otázky. Spíše otázky navýsost naléhavé, které by však měly být v modlitbách předkládány Bohu. Ex-gay hnutí se rozpadá a nevíme proč. A navíc, relevantní církve nijak zvlášť pomocnou ruku nenabízejí. Homosexuálové se cítí být spíše odstrčeni a žádná evangelikální misijní či pastorační služba (minimálně v České republice) de facto neexistuje. Signály, které církev vysílá, jsou samotnými gayi interpretovány jako projev nepřátelství. Svépomocné gay křesťanské skupiny jsou dnes v českém prostředí výhradně liberální. Pokud tedy mezi ně přicházím (působím v hnutí Logos, pozn. aut.) s ex-gay agendou jako něčím relevantním, cítím se spíše jako podivín, ne-li sektář.

Co se tedy vlastně stalo s ex-gay hnutím? Zkusme si to zrekapitulovat po pořádku. Někdy po roce 2000 se postupně odštěpilo několik částí Exodus International a přešlo na tzv. „ex-ex-gay“ pozice (někdy si tito lidé říkají „ex-gay survivors“, tedy ti, co přežili trauma ex-gay zkušenosti). Pamatuji si, že letáky vlivného ex-gay představitele Jeremyho Markse mě v 90. letech duchovně docela ovlivnily. Vloni jsem se dověděl, že Marks lituje psychických traumat, které způsobila jejich služba lidem, kteří usilovali léta o uzdravení z homosexuality. Mnozí z těchto lidí dnes trpí depresemi a sexuálními závislostmi. Mimo jiné proto, že kvůli pocitu viny již ztratili schopnost rozlišovat mezi střídou a nevázanou sexualitou. Proč pěstovat smysl pro věrnost, když každý gay sex je apriorně špatný? Ano, toto je opravdu vážná otázka a vím, o čem hovořím. Dnes je Marks ex-ex-gayem.

Mediální pozdvižení vzbudil naposled letos na podzim John Smid, který založil nové misijní hnutí Grace Rivers. Tento donedávna týmový spoluvedoucí Exodus International nyní uvedl: „Slyšel jsem mnoho příběhů mužů a žen, kteří se považují za gaye, a to v Kristu. Nakonec vlastně zjistíte, že jejich život má smysl. Mnozí z nich jsou schopni budovat autentický vztah s Kristem, neboť jsou čestní sami k sobě a nakonec jsou s to přijmout Jeho bezpodmínečnou lásku.“

Rovněž druhotné důsledky práce ex-gayů jsou často kontroverzní. Bylo odhaleno, že některé jejich výzkumy byly financovány zdroji z kontroverzních fondů Republikánské strany, v některých případech i vyloženě homofobními kruhy. Exodus International se také „zapletl“ při pořádání předloňské homofobní konference v Ugandě (ač chtěl původně jen propagovat uzdravení z homosexuality ve jménu Ježíše). Dnes se v Ugandě rozmáhají novodobé čarodějnické procesy proti gayům, kdy byla prokázána přímá souvislost jejich vypuknutí s uvedenou konferencí. Letos už místní demokratický parlament třikrát hlasoval o trestu smrti za homosexualitu, přičemž Británie omezila z uvedeného důvodu rozvojovou pomoc této zemi. Místní tisk zveřejnil výzvu „Pověste je“ s fotografiemi 150 skutečných i domnělých ugandských gayů. Letos v únoru byl pak hlavní aktivista ugandských gayů zavražděn. Exodus International nakonec vyslovil politování nad svou účastí (byť se značným zpožděním, což mu lidskoprávní organizace důrazně vytkly).

Nicméně zpět ke konceptu uzdravení z homosexuality: Ten je založen na dvou základních principech: na tzv. „reparativní terapii“, kdy se postižený učí zdravé identifikaci se svým vlastním a s opačným pohlavím (má se za to, že nezdravá identifikace a nepřijetí v rodině a v dětském kolektivu může být spouštěčem homosexuality během vývoje dítěte). Mužský homosexuál se tedy učí hodnotám, jako je sebezpřijetí a umění nechat se přijmout a respektovat druhými muži (analogicky homosexuální žena). Druhý princip uzdravení je pak víra v Boží působení prostřednictvím chval, modliteb či postu.

Z mých vlastních zkušeností (a z řady rozhovorů, které jsem se služebníky Exodus International absolvoval) mi však vyvstaly znepokojivé otázky. Na mnohé z nich mi zmínění lidé neodpověděli (a někdy jsem měl pocit, že si tyto otázky ani nechťejí sami před sebou připustit): Například, jak je možné, že poté, co si člověk vybuduje zdravou identifikaci se svým vlastním pohlavím a zdravé vymezení se vůči pohlaví opačnému (a terapie je v principu absolvována), zůstávají pokušení a sexuální touhy nezměněny? Jako by si sexualita žila svým vlastním životem, zcela nezávislým na psychologických předpokladech. Navíc, zdá se, že kapacitu k manželskému životu našli často spíše bisexuálové, kteří (byli-li vnitřně ukázněni) našli dostatečný (přirozený) potenciál k heterosexuálnímu vztahu (a sexu). A také ji nalézají tzv. nepraví homosexuálové, u kterých se částečná, náhražková homosexualita vytvořila extrémně nepříznivým rodinným modelem či prožitým traumatem. To samozřejmě možnost hodnověrného svědectví o pravém uzdravení velmi ztěžuje. Pročež si v literatuře Exodus International čteme spíše jen o vnitřním, psychickém uzdravení (k rodičům či ke spolužákům stejného pohlaví), nikoliv o uzdravení ze sexuálních pokušení. Zůstává potom otázkou, proč jsou v lidech živeny falešné naděje, pokud sami vedoucí misí těmto věcem nevěří.

Je vhodné dodat, že i mnozí neletniční křesťané (např. konzervativní katolíci v Polsku a na Slovensku) propagují přirozené uzdravení z homosexuality (právě prostřednictvím reparativního modelu, avšak patrně bez spolupůsobení oné nadpřirozené, pentekostální složky). K úskalím souvisejícím s tzv. nepravou sexualitou či bisexuálním („hetero“) potenciálem, jako by se však vůbec nepřihlíželo a jednoduše se vykazují problematické úspěchy, které však odborná sexuologická veřejnost nebere vážně.

Pokud jde o ex-ex-gay skupiny, některé z nich se nedokázaly vypořádat s ex-gay traumaty a jejich webové stránky bývají plné hořkosti, a tedy prosty obnoveného křesťanského zápalu, natož odpuštění. Jiné se však konsolidovaly na bázi evangelikální alternativy, která však věří v legitimitu věrného homosexuálního svazku. Jako příklad mohu uvést hnutí GayChristianNet, kde si lze apologii takového učení přečíst. Ostatně, řadu podobných argumentů uvádí i český pastor a překladatel Bible 21 Alexandr Flek. Ten však dodává, že podobná exegeze je sice legitimní, ale explicitně se k ní nehlásí (spíše poukazuje na to, že mnoho aspektů homosexuality není z Bible zdaleka tak jasných, jak se někdy v církvi předpokládá).

Co tedy dodat? Jaké jsou Boží záměry pro homosexuály? Situace opravdu není utěšená. Jsem však přesto dalek vynést konečný soud nad ex-gay hnutím, neboť k tomu nemám dostatečné zjevení od Pána. Zarmucuje mě ostatně, s jakým despektem hledí většina gayů na téma uzdravení homosexuality či téma reparativního modelu. Jako by se o této věci už ani nesmělo diskutovat, natož se za ně upřímně modlit k Tomu, který dává pravé poznání. Mnoho debat v tomto směru není vedeno na základě věcných, ale spíše ideologických argumentů. Sám jsem v tisku kritizoval vyškrtnutí homosexuality z tzv. diagnostických manuálů nemocí, neboť toto rozhodnutí bylo dost možná spíše věcí demokratické než odborné volby. Na druhé straně, problematické ovoce ex-gay hnutí mě nutí hledět i argumentům opačné strany. Opravdu víme jen velmi málo a potřebujeme volat k Bohu o skutečné, autentické odpovědi, odpovědi Ducha.

Zakončím tedy nadějným biblickým veršem: „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují. Nám však to Bůh zjevil skrze Ducha“ (1 Kor 2, 9-10).

Tomáš Bílek

misijní a komunitní pracovník mezi gay komunitou, koordinuje činnost sdružení Logos Ostrava